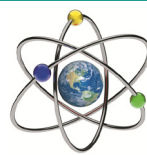




ISSN: 3060-4613



13.00.00  
13.00.01  
13.00.02  
13.00.03  
13.00.04  
13.00.05

13.00.06  
13.00.07  
13.00.08  
13.00.09  
07.00.00  
19.00.00

01.00.00  
02.00.00  
03.00.00  
09.00.00  
10.00.00  
11.00.00

№6/2025

# M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga  
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

# MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 160 sahifa,  
5-iyun, 2025-yil.

## **BOSH MUHARRIR:**

**Ibragimova Gulsanam Ne'matovna** – Pedagogika fanlari doktori, professor

## **BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:**

**Mizayeva Faroxat Odiljonovna** – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

## **TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI**

**Ibragimov X.I.** – pedagogika fanlari doktori, akademik

**Shoumarov G'.B.** – psixologiya fanlari doktori, akademik

**Umarova H.O'** – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

**Qirg'izboyev A.K.** – Tarix fanlari doktori, professor

**Jamoldinova O.R.** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Sharipov Sh.S.** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Shermuhhammadov B.Sh.** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Ma'murov B.B.** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Madraximova F.R.** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Kalonov M.B.** – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Nabiyev D.X.** – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Qo'ldoshev Q. M.** – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Ikramxanova F.I.** – filologiya fanlari doktori, professor

**Ismagilova F.S.** – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

**Stoyuxina N.Yu.** – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

**Magauova A.S.** – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

**Rejep O'zyurek** – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

**Wookyu Cha** – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

**Polonnikov A.A.** – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

**Baybayeva M.X.** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Muxsiyeva A.T.** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Aliyev B.** – falsafa fanlari doktori, professor

**G'afurov D. O.** – falsafa fanlari doktori (PhD)

**Somurodov R.T.** – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

**Mirzayeva F.O.** – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**Jalilova S.X.** – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

**Bafayev M.M.** – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**Usmonova D.I.** – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti

**Saifnazarov I.** – falsafa fanlari doktori, professor

**Nematov Sh.E.** – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

**Tillashayxova X.A.** – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

**Yuldasheva F.I.** – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**Yuldasheva D.B.** – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

**Tangriyev A. T.** – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

**Ashurov R. R.** – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)

**Panjijev M. A.** – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

**Xudayberganov N. A.** – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Muassis:** "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

**Hamkorlarimiz:** Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

#### **EDITOR-IN-CHIEF:**

**Ibragimova Gulsanam Ne'matovna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

#### **DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:**

**Mizayeva Farokhat Odiljonovna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

#### **EDITORIAL BOARD MEMBERS:**

**Ibragimov X.I.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

**Shoumarov G'. B.** – Doctor of Psychological Sciences, Academician

**Umarova H.O'.** – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

**Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich** – Doctor of Historical Sciences, Professor

**Jamoldinova O.R.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**Sharipov Sh.S.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**Shermuhhammadov B.Sh.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**Ma'murov B.B.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**Madraximova F.R.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**Kalonov M.B.** – Doctor of Economic Sciences, Professor

**Nabiyev D.X.** – Doctor of Economic Sciences, Professor

**Koldoshev K. M.** – Doctor of Economic Sciences, Professor

**Ikramxanova F.I.** – Doctor of Philological Sciences, Professor

**Ismagilova F.S.** – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

**Stoyuxina N.Yu.** – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

**Magauova A.S.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

**Rejep O'zyurek** – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

**Woogyu Cha** – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

**Polonnikov A.A.** – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

**Baybayeva M.X.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**Muxsiyeva A.T.** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**Aliyev B.** – Doctor of philosophy, professor

**Gafurov D. O.** – Doctor of Philosophy (PhD)

**Shomurodov R.T.** – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

**Mirzayeva F.O.** – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

**Jalilova S.X.** – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

**Bafayev M.M.** – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

**Usmonova D.I.** – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

**Saifnazarov I.** – Doctor of philosophy, professor

**Nematov Sh.E.** – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

**Tillashayxova X.A.** – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

**Yuldasheva F.I.** – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

**Yuldasheva D.B.** – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

**Tangriyev A.T.** – is a professor of Tashkent State University of Economics

**Ashurov R. R.** – doctor of philosophy (PhD) in psychology

**Panjiyev M. A.** – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

**Khudaiberganov N. A.** – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”  
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti  
Administratsiyasi huzuridagi Axborot  
va ommaviy kommunikatsiyalar  
agentligi tomonidan **№C-5669363**  
reyestr raqami tartibi bo’yicha  
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

# MUNDARIJA

|                                                                                                                                                         |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Iqim o'zgarishi muammolari va "yashil ko'nikmalar"ning rivojlanishi.....                                                                                | 14  |
| <i>Abdurashit Karimovich Avliyaqulov</i>                                                                                                                |     |
| TTJlardagi qizlarni qo'llab-quvvatlash, mavjud ijtimoiy-axloqiy muammolarni<br>hal etish bo'yicha ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish..... | 18  |
| <i>Xasanboy U. Abdusamatov</i>                                                                                                                          |     |
| Integrativ yondashuv bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy va<br>tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning asosiy omili .....                       | 26  |
| <i>Jalilov Nodirjon Azamatovich</i>                                                                                                                     |     |
| Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning sibling munosabatlari diagnostikasi.....                                                                      | 30  |
| <i>G'ayibova Nargiza Anorbayevna</i>                                                                                                                    |     |
| Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillari .....                                                           | 33  |
| <i>Hakimova Gulmira To'xtatosheva</i>                                                                                                                   |     |
| Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni<br>muzey pedagogikasi vositasida rivojlantirishning pedagogik-psixologik jihatlarini .....     | 37  |
| <i>Marayimova Kibriyoxon Islomjon qizi</i>                                                                                                              |     |
| Iqtisodiy savodxonlikni oshirishda o'zbek tilining ta'siri .....                                                                                        | 41  |
| <i>Yuldasheva Dilnoza Bekturodova</i>                                                                                                                   |     |
| Сторителлинг как инструмент формирования ценностных ориентаций старшеклассников .....                                                                   | 44  |
| <i>Умрихина Виктория Игоревна</i>                                                                                                                       |     |
| Формирование эстетических предпочтений учащихся музыкальных<br>школ в условиях инклюзивного образования на основе стилевого подхода .....               | 52  |
| <i>Ахунова Умида Ойбековна</i>                                                                                                                          |     |
| Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyasi: o'qitish va boshqaruvdagi o'rni .....                                                                     | 55  |
| <i>Abduxamidova Muyassar Xalimjon qizi</i>                                                                                                              |     |
| Buxorodagi jadidchilik harakatining o'ziga xosligi va maktablardagi ta'lim tizimi.....                                                                  | 60  |
| <i>Axrorov Ixtiyor Doniyorovich</i>                                                                                                                     |     |
| Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarning moslashuvida oila va maktabning roli .....                                                | 63  |
| <i>Dadaboyev Jahongir Sherdil o'g'li</i>                                                                                                                |     |
| Влияние длительной госпитализации на образовательную траекторию ребенка:<br>междисциплинарный подход .....                                              | 67  |
| <i>Сайфутдинова Насиба Нурматовна</i>                                                                                                                   |     |
| O'yinning bola faoliyati sifatidagi mohiyati va o'ziga xosligi.....                                                                                     | 75  |
| <i>Otasheva Lola Shoto'rayevna</i>                                                                                                                      |     |
| Psixologik tadqiqotning umummetodologik va xususiy metodologik tamoyillari .....                                                                        | 78  |
| <i>Xodjimatoeva Nazira Toshmatovna, Mallayeva Gulshoda Maxmudjonovna</i>                                                                                |     |
| Rivojlanishida nuqsoni bor bo'lgan bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda inklyuziv ta'limning o'rni .....                                             | 81  |
| <i>B. Xusniddinova</i>                                                                                                                                  |     |
| Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida loyihaviy tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish .....                                                | 85  |
| <i>Zulaykho Samatovna Ro'ziyeva</i>                                                                                                                     |     |
| Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini<br>dars jarayonida rivojlantirish texnologiyasi .....                         | 89  |
| <i>Xudaybergenova Nawrizbiyke Qanat qizi</i>                                                                                                            |     |
| Sonlarni obrazlar bilan bog'lash orqali mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.....                                                    | 92  |
| <i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna</i>                                                                                                                 |     |
| Methodology of Teaching English to Preschool Children .....                                                                                             | 96  |
| <i>Khurshida Tojimurodova</i>                                                                                                                           |     |
| Malaka oshirish jarayonida yo'riqchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirishning ijtimoiy zaruriyati..                                          | 100 |
| <i>Ch. B. Nalibayeva</i>                                                                                                                                |     |
| O'qituvchilarning o'quvchilar bilan hamkorlik munosabatlari .....                                                                                       | 103 |
| <i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>                                                                                                                 |     |
| Falsafada haqiqatni izlash: empirizm va rasionallizmning o'rni.....                                                                                     | 106 |
| <i>Boymirzayeva Xurshida Sobirovna</i>                                                                                                                  |     |



|                                                                                                                                            |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun<br>axborot bilan ishlashni o'rgatishning didaktik asoslari .....              | 110 |
| <b>Ismoilov Ravshan Yakubjon o'g'li</b>                                                                                                    |     |
| An Evaluation of the Impact of The Theme-Based Approach on Young Learners' Speaking Development..                                          | 113 |
| <b>Khamraeva Gulchekhra Ibrakhimovna</b>                                                                                                   |     |
| O'smirlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar .....                                                       | 118 |
| <b>Majidov Jasur Baxtiyarovich, Xolmatova Dilorom Vahobjon qizi</b>                                                                        |     |
| Informatika fanini o'qitishda mobil dasturiy vositalaridan foydalanish imkoniyatlari .....                                                 | 123 |
| <b>Jo'rayev Ilhom Isxoqovich</b>                                                                                                           |     |
| Muqimiy asarlari vositasida talabalarda kitobxonlik tizimini rivojlantirishda<br>innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish .....  | 126 |
| <b>Muxlisa Satriddinova Muhitdinova</b>                                                                                                    |     |
| Korpus lingvistikasida lingvostatistik tahlil metodi .....                                                                                 | 132 |
| <b>Nuriddinov Abrorbek Sayfiddin o'g'li</b>                                                                                                |     |
| Bo'lajak o'qituvchilarni ruhlantirish va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishda<br>zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish .....   | 136 |
| <b>Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Samandarova Dildora Javlon qizi</b>                                                                      |     |
| Tizimli-faoliyatli yondashuv asosida umumpedagogik akt kompetentlikni<br>shakllantirish muammosining nazariy-metodologik jihatlarini ..... | 139 |
| <b>Saloxiddinova Umidaxon Mansurjon qizi</b>                                                                                               |     |
| Nutqiy kamchiliklarni kamaytirishda o'yinlarning o'rni .....                                                                               | 143 |
| <b>Jabborova Oltinoy</b>                                                                                                                   |     |
| Matn bilan ishlash bosqichlari va ularning ingliz tilini o'rgatishdagi didaktik ahamiyati .....                                            | 146 |
| <b>Soliyev Umidjon Yulchivoyevich</b>                                                                                                      |     |
| Ta'lim tizimini boshqarishda talabalar boshqaruvining qiyosiy tahlillari .....                                                             | 150 |
| <b>Uzaqov Nomozi Hamdamovich</b>                                                                                                           |     |
| Zamonaviy ta'lim muassasalarida pedagoglarning boshqaruv malakasini rivojlantirish yo'llari .....                                          | 153 |
| <b>Z. M. Zarifova</b>                                                                                                                      |     |

# PSIXOLOGIK TADQIQOTNING UMUMMETODOLOGIK VA XUSUSIY METODOLOGIK TAMOYILLARI

**Xodjimatova Nazira Toshmatovna**

Angren universiteti, "Pedagogika va psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi

**Mallayeva Gulshoda Maxmudjonovna**

Angren universiteti, "Pedagogika va psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada psixologik tadqiqotlarda qo'llaniladigan umum-metodologik va xususiy metodologik tamoyillar tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida ilmiylik, obyektivlik, tizimlilik, tarixiylik va taraqqiyot tamoyillarining mazmuni yoritiladi. Shuningdek, psixologik fanlar uchun xos bo'lgan empiriklik, introspektivlik va eksperimental yondashuvlar kabi xususiy metodologik tamoyillar ko'rib chiqiladi. Ushbu maqola psixologik tadqiqotlarning metodologik asoslarini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

**Kalit so'zlar:** psixologik tadqiqot, metodologiya, umum-metodologik tamoyillar, xususiy metodologik tamoyillar, ilmiylik, tizimlilik.

**Abstract:** This article analyzes the general and specific methodological principles applied in psychological research. It outlines the concepts of scientific validity, objectivity, systematicity, historicity, and development as fundamental principles. Additionally, it examines specific methodological approaches such as empiricism, introspection, and experimentation that are unique to psychological sciences. The article contributes to a deeper understanding of the methodological foundations of psychological research.

**Key words:** psychological research, methodology, general methodological principles, specific methodological principles, scientific validity, systematicity.

**Аннотация:** В данной статье анализируются общие и специфические методологические принципы, применяемые в психологических исследованиях. Рассматриваются такие общенаучные принципы, как научность, объективность, системность, историчность и развитие. Также обсуждаются специфические методологические подходы, характерные для психологической науки, включая эмпиризм, интроспекцию и эксперимент. Статья способствует более глубокому пониманию методологических основ психологических исследований.

**Ключевые слова:** психологическое исследование, методология, общенаучные принципы, специфические методологические подходы, научность, системность.

## KIRISH

Psixologik tadqiqotlar – inson psixikasini, uning rivojlanishi, faoliyati va munosabatlarini o'rganishga yo'naltirilgan ilmiy faoliyat bo'lib, u chuqur metodologik asosga ega bo'lishi zarur. Tadqiqot metodologiyasi – bu ilmiy izlanishlarning samaradorligini ta'minlovchi usullar va tamoyillar majmuasidir. Psixologik tadqiqotlar mazmunan murakkab va ko'p qirrali bo'lganligi sababli, ularning asosida yotgan metodologik tamoyillarni aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Umum-metodologik tamoyillar barcha ilmiy tadqiqot turlariga xos bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Deterministik tamoyil – psixik hodisalarni sabab-oqibat aloqadorligida tahlil qilish;
- Tizimlilik tamoyili – psixik jarayonlarni butun tizim sifatida ko'rib chiqish;
- Tarixiylik tamoyili – psixik hodisalarni tarixiy rivojlanish kontekstida o'rganish;
- Faollik tamoyili – inson faoliyatini uning psixik rivojlanishining asosi sifatida ko'rish;
- Subyektivlik va obyektivlik birligi – tadqiqotda ilmiy neytrallik va shaxsiy yondashuv uyg'unligini ta'minlash.



Xususi metodologik tamoyillar esa muayyan psixologik yo'nalish yoki metodga xos bo'lgan yondashuvlarni aks ettiradi. Masalan:

- Fenomenologik yondashuv – shaxsiy tajribani birlamchi manba sifatida o'rganish;
- Eksperimental yondashuv – psixologik hodisalarni laboratoriya sharoitida tadqiq etish;
- Kognitiv yondashuv – bilish jarayonlari asosida inson faoliyatini tahlil qilish;
- Psixoanalitik yondashuv – ongsizlik va ichki ziddiyatlarning shaxsiyatga ta'sirini o'rganish;
- Ijtimoiy-psixologik yondashuv – guruh va jamiyatning inson psixikasiga ta'sirini tahlil qilish.

Samarali psixologik izlanishlar umumiy va xususi metodologik tamoyillarning uyg'unlashuvi asosida olib boriladi. Tadqiqotchi mavzuning tabiati va mohiyatidan kelib chiqib, umumiy ilmiy yondashuvni tanlab, uni xususi metodologiyalar bilan boyitishi lozim.

### MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagogik jamoalardagi ijtimoiy-psixologik iqlimni tadqiq qilishda metodologik tamoyillarni o'rganishdan avval "metodologiya" tushunchasining o'ziga alohida to'xtalib o'tish maqsadga muvofiq bo'ladi. Ushbu tushuncha nisbatan aniqroq shaklda G.M. Andreyevaning "Ijtimoiy psixologiya" (1988-yil) asarida bayon etilgan. Olimaning ta'kidlashicha, metodologiya tushunchasini quyidagi uch darajada tushunish lozim:

1. Umumiy metodologiya – bu o'ziga xos umumfalsafiy yondashuv bo'lib, tadqiqotchi tomonidan qabul qilingan bilishning umumiy yo'lini anglatadi.
2. Xususi (yoki maxsus) metodologiya – bilishning ma'lum bir sohasi doirasida amal qiladigan metodologik tamoyillar majmuasi.
3. Konkret metodologiya – tadqiqotda qo'llaniladigan aniq metodik usullar to'plamidir.

### TADQIQOT METODOLOGIYASI

Yuqorida ko'rib chiqilgan ilmiy tadqiqotning uch darajasi (umumiy, xususi va konkret metodologiya) haqida alohida-alohida to'xtalib o'tishdan avval, shuni ta'kidlash lozimki, har qanday tadqiqot jarayonida metodologiyaning barcha bosqichlaridagi talablar to'liq bajarilishi zarur.

Shu munosabat bilan umum-metodologik tamoyillar haqidagi fikrlarimizni bayon qilamiz. Metodologik yondashuvning dastlabki bosqichi, odatda, umumfalsafiy talablarni o'z ichiga oladi va bu bosqichda dialektikaning uch asosiy qonuni metodologik poydevor sifatida e'tirof etiladi. Ular quyidagilardan iborat:

- miqdor o'zgarishlarning sifat o'zgarishlariga o'tishi qonuni;
- qarama-qarshiliklar birligi va kurashi qonuni;
- inkorni inkor qilish qonuni.

Mazkur qonunlar nafaqat har qanday psixik jarayonlarda saqlanadi, balki tadqiqotchi uchun obyekt dinamikasini tahlil qilishda metodologik tamoyil sifatida ham xizmat qiladi. Masalan, pedagoglar jamoasi va ularning rahbari o'rtasidagi ichki ziddiyatlar muayyan vaqt o'tishi bilan tashqi ziddiyatlarga aylanishi mumkin. Bu holat dialektikaning "miqdor o'zgarishlarning sifat o'zgarishlariga o'tishi" qonuni orqali izohlanadi.

Umum-metodologik tamoyillar barcha ilmiy tadqiqotlarda o'z aksini topishi zarur. "Akmeologiya" nomli manbada umum-metodologik yondashuvlar quyidagicha tasniflanadi:

1. Kompleks yondashuv
2. Sistemali yondashuv
3. Sub'yektiv yondashuv

Demak, yondashuv tushunchasi tamoyilga qaraganda yanada umumiyroq xarakterga ega. Yuqorida nomlari keltirilgan yondashuvlar har qanday ilmiy tadqiqot obyektiga nisbatan qo'llanilishi mumkin. Masalan, kompleks yondashuv deganda, biror ilmiy obyektni har tomonlama tahlil qilish nazarda tutiladi. Tadqiqot predmeti o'rganilayotganda, unga yosh xususiyatlari, bevosita va bilvosita ta'sir qiluvchi omillar, turli fan yo'nalishlari nuqtai nazaridan yondashilishi kerak. Pedagogik jamoada ijtimoiy-psixologik iqlimga ta'sir etuvchi omillar – jismoniy, ma'naviy, axloqiy, psixologik, genetik va boshqa mezonlar asosida baholanishi lozim.

Sistemali yondashuv zamonaviy ilm-fan va amaliyotning eng muhim metodologik asoslaridan biridir. Sistemalilik tamoyili obyektni o'zaro bog'liq va bir-biriga ta'sir qiluvchi komponentlar majmuasi sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi.

Bu yondashuv ayniqsa psixologiya fanida muhim ahamiyatga ega. Sababi, psixologiya fanining obyekti sub'yektiv bo'lgani bois, uni bevosita kuzatish qiyin kechadi. Sistemali tasvirlash orqali tadqiqotchi nazariy obyektni aniqroq ifodalay oladi. Darhaqiqat, obraz, fikr, ong, shaxs va psixik hodisalarni bevosita kuzatib bo'lmaydi; faqat ularning tashqi ko'rinishdagi faoliyat aktlarigina kuzatilishi mumkin.

Subyektiv yondashuv esa shuni anglatadiki, har qanday tadqiqot natijalarining tahlili tadqiqotchining individualligi, mulohazasi va ilmiy pozitsiyasi prizmasidan o'tadi. Bu jihat hech qachon yoddan chiqarilmasligi kerak.

## TAHLIL VA NATIJALAR

Shu o'rinda A. Maslou tomonidan ilgari surilgan "xolistik-dinamik" yondashuv haqidagi fikrga e'tibor qaratish lozim. Olim o'zining "Motivatsiya va shaxs" nomli asarida ushbu yondashuv haqida quyidagicha yozadi:

"Shaxsni tadqiq etish ikki xil usul bilan amalga oshirilishi mumkin. Shaxsni mustaqil tuzilma sifatida yoki butunning bir qismi sifatida o'rganish mumkin. Birinchi yondashuv 'reduksion-analitik yondashuv', ikkinchisi esa 'xolistik-analitik yondashuv' deb ataladi. Tajribada shaxsni xolistik tahlil qilishning muhim xususiyatlaridan biri – bu organizmning bir butunligida avvaldan o'rganilishi yoki tushunilishi, bizni qiziqtirayotgan qismining esa organizmning yaxlit hayotidagi o'rni bilan birga o'rganilishidir."

Boshqacha aytganda, shaxsni ham butun organizm sifatida, ham ijtimoiy tuzilmaning bir qismi sifatida tahlil etish zarur bo'lgan yondashuv sifatida A. Maslou ushbu modelni tavsiya qiladi.

Shuningdek, rus olimlari tomonidan ilgari surilgan kognitiv yondashuvga ham alohida to'xtalish maqsadga muvofiqdir. Ma'lumki, guruhii hodisalarni tahlil qilishda muammo yuzaga keladi: guruhga oid aniq metodik vositalar yordamida olingan ma'lumotlar uning real holatiga mos keladimi yoki yo'qmi? Kognitiv yondashuv aynan shu masalaga aniqlik kiritadi. Unga ko'ra, guruh a'zolarining sub'yektiv in'ikosi (ya'ni, idroki, baholashi va tushunchasi) guruh ichida sodir bo'layotgan psixologik jarayonlarga mos tushadi.

Darhaqiqat, agar tadqiqotchilar ushbu metodologik masalada bir to'xtamga kelmasalar, chiqariladigan xulosalar va beriladigan tavsiyalar subyektiv tafovutlarga boy bo'ladi. Shu sababli, bu borada umumiy yondashuvga kelish zaruratini kognitiv yondashuv asosli ravishda ko'rsatib beradi.

Umuman olganda, psixologik tadqiqot obyektiga yondashuvlarning ko'pligi ijobiy holat sifatida qaraladi. Chunki yondashuvlar soni qancha ko'p bo'lsa, ilmiy tadqiqot obyekti to'g'risidagi tasavvurlarimiz real holatga shunchalik yaqinlashadi.

## XULOSA VA TAKLIFLAR

Psixologik tadqiqotlarning metodologik asoslari ularning ilmiylik darajasini belgilovchi omil hisoblanadi. Umum-metodologik tamoyillar tadqiqotning nazariy yo'nalishini aniqlab bersa, xususiy metodologik yondashuvlar esa chuqur tahlil va empirik tekshiruv imkoniyatlarini ta'minlaydi. Ushbu yondashuvlarning uyg'unligi psixologik fan taraqqiyotida muhim o'rin tutadi.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ananyev, B.G. (2001). Psixologik tadqiqot metodlari. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
2. Выготский, Л.С. (1991). Психология и педагогическая методология. Москва: Педагогика.
3. Xolmuhamedov, S.X. (2018). Ilmiy tadqiqot metodlari. Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti.
4. Fayzullayev, A. (2020). Zamonaviy psixologiyaning metodologik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Davletshin, M. (2005). Eksperimental psixologiya asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
6. Ganzen, V.A. (1984). Системные описания в психологии. Л.: Издательство Ленинградского государственного университета. – 176 б.
7. Andreyeva, G.M. (1988). Социальная психология. М.: Издательство МГУ. – 432 б.
8. Kuzmina, E.S., Semenova, V.E. (1979). Социальная психология: История, теория, эмпирические исследования. Л.: Izdatelstvo LGU.
9. Kuzmina, E.S., Semenova, V.E. (1977). Методы социальной психологии. Л.: Izdatelstvo LGU.

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari



# MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Alibek Zokirov

**Sahifalovchi va dizayner:** Iskandar Islomov

---

**2025. №6**

---

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.  
**Litsenziya raqami: № 136361.**

**Manzilimiz:** Toshkent shahar, Yunusobod tumani  
19-mavze, 17-uy.